

Предговор

Preface

Александар Недок, Бранислав Поповић

Академија медицинских наука Српског лекарског друштва, Београд

Academy of Medical Sciences, Serbian Medical Society, Belgrade

Овај симпозијум одржава се поводом 90-годишњице пробоја Солунског фронта и ослобођења Србије и југословенских области бивше Аустроугарске царевине. Он је посвећен херојском делу српске војске, која је, иако десеткована и у егзилу, лишена могућности да природним приливом нових снага попуњава своје проређене редове, осим добровољцима из Русије и западних земаља, смогла снаге да у невиђеном налету разбије јаке непријатељске снаге и за 45 дана под непрекидном борбом пређе 600 километара, стигне до Београда, престонице Србије, и ослободи га. Он је, такође, посвећен и описује дела оне шачице лекара и медицинара, који су својим несебичним, боље рећи надчовечанским трудом, уз помоћ многих својих племенитих колега из савезничких редова, ублажили патње рањених и оболелих српских официра и војника, помогавши им да преживе све патње и врате се у борбене редове ослободилаца.

У претходним делима посвећеним српском војном санитету у Првом светском рату описан је његов рад током непријатељске офанзиве 1915, повлачења српске војске до албанске обале и њене евакуације на Крф (монографија А. Недока), његова реорганизација и рад на Солунском фронту у 1916. години (симпозијумска монографија групе аутора).

Сада, као Суплемент „Војносанитетског прегледа“, излази део који се односи на рад војног санитета у 1917. и 1918. години који су написали они аутори који су, већином, учествовали и у писању друге књиге.

Имајући у виду да се ради о завршном делу Великог рата и да у претходним књигама ратна хирургија није била заступљена, у овој је то значајно поглавље о српском војном санитету дато у целини, обухвативши цео период ослободилачких и одбрамбених ратова од 1912. до 1918. године.

Година 1917. у много чему била је специфична: у њој је било мало борбених дејстава, али много значајних дога-

This Symposium is dedicated to the occasion of 90-anniversary of the breach of the Salonika front and the liberation of the Kingdom of Serbia and Yugoslav regions of the former Austro-Hungarian Monarchy. It is dedicated to the heroic deed of the Serbian Army which in spite of being reduced in number and in exile, deprived of the possibility to fill in its thinned ranks with the regular influx of new forces, except for the volunteers from Russia and western countries, was able to tremendously break down the powerful enemy forces and in 45 days under constant fight move 600 km to Belgrade, the capitol of the Kingdom of Serbia and liberate it! It is, also, dedicated to any and each of the physicians and medicals who generously and by the superhuman effort, with the help of kind numerous colleagues from allied forces, eased the pain of the wounded and ill officers and soldiers of the Serbian Army, making them possible to survive the agony and go back to the lines of combat of the Serbian Army.

In the papers on the Serbian Army Medical Corps written so far the authors have described its engagement during enemy offensive in 1915, withdrawal of the Serbian Army up to the Albanian coast and its evacuation to Corfu¹, its reorganisation and operations at the Salonika front in 1916².

This Supplement to the Vojnomedicinski preglad contains the papers on the Serbian Army Medical Corps in the period 1917 to 1918. Considering the fact that it was the final stage of the Great War, as well as that war surgery has not been referred before, that issue is the major part here including the whole period of liberation and defensive wars from the year 1912 to 1918.

The year 1917 used to be specific in many aspects. There were numerous combat actions and events significant for the future. The Salonika Process that shook the ranks of the army took place that year, the Corfu Declaration was

ђаја за будућност. Током те године одиграо се Солунски процес који је потресао редове војске свом тежином, потписана је између Српске владе и Југославенског одбора „Крфска декларација“, са судбоносним последицама за све југословенске народе, посебно српски, због узалудно утрошене енергије и милионске жртве уложене у пројекат који се крајем столећа распао у крви и несрећи стотина хиљада људи; током ње испала је из рата Царска Русија, заштитница Србије, тонући у крвави револуционарни инферно; крајем ње у рат су ушле Сједињене Америчке Државе скрећући полако клатно победе на страну савезника. И, најзад, при крају 1917. и почетком следеће године, из Русије се вратио Добровољачки корпус и придобило неколико хиљада добровољаца из других земаља света, и та снажна ињекција од око 18 000 нових бораца у већ проређене редове српске војске омогућила је да она у 1918. године зада свој завршни ударац непријатељу.

Година 1918. скоро је девет месеци војнички наликовала претходној, док су штабови у потаји припремали планове, а војници прикупљали снаге за оно што ће 15. септембра као лавина из вулкана избити свом силином жеље 120 000 бораца-осветника и ослободилаца. Њихова жеља надвладала је смутње и сумње које су се јављале из редова неких од њихових савезника.

А када су кренули, ништа их није могло зауставити: ни непријатељ, ни непроходни терен, ни глад ни умор, ни маларија ни грип, они су хрлили и хрлили напред ношени само једном мишљу: ослободити покорену отаџбину и поново видети своје миле и драге и свој дом. Својим грудима 27 000 српских пешака разбијало је непријатељске утврде и освајало ровове, гонећи их у стопу. Са њима су били њихови другови осталих родова војске, а све заједно пратио је, спасавајући им животе и негујући их као своје најрођеније српски војни санитар.

Нажалост, и после завршетка Великог рата, док су други народи видали своје ране и оплакивали своје мртве, српски војник морао је да поднесе још једну жртву пружајући братску руку словеначком народу у борби за очување северних граница нове заједничке државе која се рађала: пола године борио се и гинуо заједно са њима уместо да се на своме кућном прагу одмори и у миру оплаче своје мртве другове и своје миле и драге. А, Хрватској српски војник сачувао је Далмацију од покушаја Италије да отргне поједине њене делове.

Деведесет година није неки велики временски период, али многобројни новији трагични догађаји и небрига прекрили су патином заборав ова херојска и племенита дела. Ми смо се зато потрудили да их вратимо српском народу. У томе смо имали подршку Академије медицинских наука Српског лекарског друштва и Војномедицинске академије Војске Србије на чему смо им захвални.

У Београду, о 90-годишњици ослобођења Србије

signed by the Serbian Government and the Yugoslav Committee rendering crucial consequences to all Yugoslav nationalities, yet especially to the Serbian due to the millions of victims and enormous efforts put into the movement which, as we know, fell apart with bloodshed and misfortune of hundreds of thousands of people by the end of XX century. During this declaration the Russian Monarchy, a protector of the Kingdom of Serbia, fell out of the war sinking into the blood of the inferno of the revolution by the end of which the United States of America joined the war turning a pendulum of victory to the side of allies. By the end of 1917 and the beginning of the next year, eventually, the Corps of Volunteers came back from Russia, as a few thousands of volunteers from other countries, so that this powerful injection of 18 000 of new soldiers helped to the already reduced ranks of the Serbian Army to deliver its final blow to the enemy in 1918.

Within the first nine months the year 1918 was similar to the previous one from the military point of view. The Head Quarters coined plans secretly and the soldiers gathered strenght for what on September 15, 1918 would erupt like avalanche in full strenght of the wish of 120 000 soldiers-avengers and liberators. Their wish overwhelmed intrigues and doubts from the ranks of some allies.

Once the Serbian Army started there was nothing to stop it: neither the enemy nor impassable terrain, hunger, fatigue, malaria, flu. The Serbian Army rushed ahead driven by an idea: to liberate the conquered fatherland and go back to darling people and home. By their own brests, 27 000 of the Infantry of the Serbian Army was breaking the fortresses of the enemy, conquering trenches and chasing the enemy closely. Together with the Infantry there were other branches of the army, so were the Serbian Army Medical Corps saving their lives and taking care of them.

After the end of the Great War, while the others were treating their wounds and crying over their dead, the Serbian Army soldier, unfortunately, had to bear one sacrifice more: to give a brotherly hand to the people of Slovenia in the fight for preserving the northern borders of a new common state that was just coming into being. A Serbian Army soldier used to fight and die together with them instead of going back to his home. In addition, to Croatia a soldier of the Serbian Army defended Dalmatia from the intention of Italia to tear off some of its parts.

A time period of 90 years is not a long one, but numerous newer tragic events and indifference layed a coating of oblivion these heroic and kind deeds of the Serbian Army. We made effort to remind Serbs of it. In that we were supported by the Academy of Medical Sciences of the Serbian Medical Society and Military Medical Academy. We are thankful for that.

Belgrade, an 90 Anniversary of Liberation of Serbia